

LIBER I.
TITULUS I.

De Jure personarum, deque Laicis, et Clericis generatim.

<p>I. Personarum divisio.</p> <p>II. Baptizati Ecclesie imperio subjiciuntur.</p> <p>III. Cathedumeni.</p> <p>IV. Hierarchia ordinis, et jurisdictionis.</p>	<p>V. Clericorum jurisdictio.</p> <p>VI. ad VIII. Eorum jura, et privilegia.</p> <p>IX. Vita, et honestas.</p> <p>X. Habitus.</p> <p>XI. et XII. Tonsura.</p>
--	---

§. I.

Ut Civile, ita etiam Jus Canonicum pertinet ad *Personas, Res, et Judicia*. Personarum causa reliqua constituta sunt; itaque à Personis exordiemur. Summa personarum divisio est, ut alii hominum Laici, alii Clerici sint (1). Qui divino cultui, et Ecclesie ministerio ab Episcopo in eorum ordinatione, seu consecratione addicti sunt, Clerici (2), reliqui Fideles Laici appellantur. Clerici dicuntur à græco verbo *κλήρως*, quod latine *sors* est, quoniam peculiari modo pertinent ad sortem, atque hereditatem Domini (3); *Laici* à græco verbo *λαϊκός*, quod latine populum significat, quoniam populum, et plebem Ecclesie constituunt. Est et quodam tertium genus personarum, quas Ecclesiasticas vocamus, cujusmodi sunt Monachi ordinibus non initiati, Moniales, et si qui sunt alii, qui quamquam inter clericos relati non sint, fruuntur tamen privilegiis clericorum ob peculiari viæ genus, quod profitentur.

(1) *Can. 7. caus. 12. q. 1.* Negligit nunc Jus Canonicum summam illam personarum divisionem, quam proponit Tribonianus §. 1. *Iustit. de jure personarum*, quod nimirum omnes homines aut liberi sunt, aut servi; sed olim snos Ecclesie servos habuit, quorum mentio est in Concilio Agathensi *can. 7.* apud Labbæum *colleç. concil. t. 5. col. 522.*, Aurelianensi *IV. can. 9. col. 1365.*, Emeritensi *can. 20. col. 522. tom. 7.*, locisque aliis, et in Decretalibus *cap. 3. et 4. de ver. permitt.* Ecclesie servos manumittebat Prælati, tamquam procurator, non tamquam dominus; quoniam dominium Ecclesie erat proprium, eaque idcirco manumittens dicitur in *cap. 6. de serv. non ordin.*, quia nimirum ejus auctoritate manumissio fiebat, licet actus ipse manumissionis ab Episcopo perageretur. Justa autem causa opus erat, ut recte Ecclesie servi manumitterentur, et sine hac causa manumissi in servitutem revocabantur, ne quid Ecclesie caperet detrimenti Concilium Hispanicum *I. cap. 1. et 2. tom. 6. conc. colleç. Labbæi col. 1313.*, et Emeritense *can. 20. col. 522. tom. 7.* Ecclesie servi debebant operas, atque obsequium Ecclesie, à qua manumissi fuerant, uti quilibet libertus patrono suo, et huc referendum est Concilium Aurelianense *IV. col. 1365. tom. 5. cit. et Emeritense can. 20. col. 522. cit. tom. 7.*, cum hi liberti ab Ecclesie patrocinio, aut officio discedere prohibentur. Quin illud peculiare erat in Ecclesie servis, ut non modo ipsi, qui manumissi fuerant, sed etiam eorum liberi, sub Ecclesie patrocinio esse deberent Concilium Toletanum *III. can. 6.* apud Baluzium *loc. cit. col. 400.*, et Emeritense *cit. can. 20.* Ante statum Caroli M. triplex erat manumittendi modus, aut coram Principe *per denarium*, aut in Ecclesia *per chartam*, seu *tabulam*, aut etiam *per privatam epistolam*. Manumissio *per denarium* in eo erat posita, ut servus manu teneret denarium, quem Princeps jacerat, atque excutiebat, uti habet vetus hujusce manumissionis formulæ apud Pithoem *Form. antiq. in Cod. canon. vet. Eccles. Roman. num. 4. pag. 437. ed. Paris. 1687.*, et in *Glos. Leg. Salic. tit. 28.* post Baluzium *Capitular. Reg. Franc. tom. 2. col. 477. ed. Venet. 1773.*, et Bignonium ad Marculfum *cod. loc. col. 614.*, atque uti constat ex Marculfo *Formular. lib. 1. cap. 22.*, et in *append. c. 24.* apud eundem Baluzium *loc. cit. col. 264.*, et 300., ubi præceptum, et charta denariis occurrunt. Genus hoc manumissionis ex lege Ripuaria repetitur in *Cap. Dagoberti Regis num. 57.* apud Baluzium *Capitular. Reg. Franc. tom. 1. col. 28. ed. Ven. an. 1772.*, ex *Lege Salica* à Marculfo *loc. cit.*, ex quo recte colligit Bignonius in *notis* ad illum Marculfi locum *col. 614.*, manumissionem hanc *ex lege Salica, Ripuaria, aut alterius ad*

ventitiae gentis processisse. Servi hoc modo manumissi *denariales* homines, et *denariales liberti* in Capitularibus Regum Francorum, atque in Legibus Longobardorum appellantur. Altera manumissio in Ecclesia fiebat per chartam, ut est in *Capit. 6. Caroli M. an. 788.* apud Baluzium *tom. 1. col. 152. edit. cit., qui per chartam in Ecclesia juxta altare dimissi sunt liberti;* eaque erat charta libertatis, quam Dominus à se scriptam, aut subscripam, atque in Ecclesia recitatum manumissio tradebat, aut à se scriptam tradebat Archiepiscopus, si Dominus liberum esse servum ore pronunciaret. Atque hæc illa ipsa est manumissio, quam in Sacrosanctis Ecclesiis fieri dixit Tribonianus §. *multis Inst. de Libertin.*, quamque memorat Constantinus M. in *L. 1. et 2. C. de his, qui in Eccles. manumit.*, et qui eo modo liberi fiebant, secundum Legem Romanam manumitti dicebantur, atque ad hanc pertinet *Capit. 58. Legis Ripuariorum* apud Baluzium *loc. cit. tom. 1. col. 28.* Denique manumittebantur etiam servi per privatam epistolam, aut chartulam, et hinc Gregorius Turonensis *Hist. lib. 9. cap. 26. col. 450. ed. Ruzarii Paris. 1699.*, narrat, quod Ingoberga Chariberti Regis Vidua, *subitanea aegritudine fatigata, migravit à seculo, multos per chartulas liberos derelinquens.* Servi manumissi per chartulam, aut tabulam, sive ea privatim esset conscripta, sive publice in Ecclesia recitata *chartularii, et tabularii* dicebantur, quos *Capitulare 24. Caroli M. anni 803. num. 8. et 9.* apud Baluzium *loc. cit. col. 281. tom. 1. et cap. 7. Pippini lib. col. 269.* distinguit à *denarialibus*, quorum supra est facta mentio. Manumissi in Ecclesia patronam habebant ipsam Ecclesiam, manumissi coram Principe ipsum Principem; qui vero per epistolam ita manumittebantur, ut nullum obsequium manumissor retineret, defensionem Ecclesiae, aut Principis, aut etiam alterius potentis impetrabant, ut esset qui eorum libertatem tueretur, et ab omni injuria eos vindicaret. Manumissi in Ecclesia ingenui fiebant; ac Romana civitate donabantur ex Constitutione Imperatoris Constantini *L. 1. Cod. Theod. de Manumis. in Eccl.*, Sozomenus *Hist. lib. 1. cap. 9. pag. 21. ed. Valesii Cantabrigiæ 1720.*; sed et manumissi extra Ecclesiam ingenuitatis jura consequerantur, cum ea lege à Domino libertatem obtinuerant, ut patet ex *Leg. Ripuar. cap. 57.*, et ex *Leg. Salica cap. 28.* apud Baluzium *Capitular. Reg. Franc. tom. 1. col. 28., et col. 213.*, atque ex Marculfo *Formul. lib. 2. c. 32., et in append. cap. 48. col. 290. et 318.* apud eundem Baluzium *tom. 2. Nam ea res à domini arbitrio pendebat et forte, uti putat Bignonius ad Marculfum lib. 2. cap. 32. col. 639.* apud Baluzium *loc. cit. tom. 2., ea tempestate liberti*

norm, et ingenuorum discrimen sublatum fuerat. Extincta inter Christianos servitute summa hæc liberorum, et servorum divisio non amplius obtinet: sunt tamen in Decretalibus Gregorii IX. tituli *de conjugio servorum, de servis non ordinandis.*

(2) *Can. 1. dist. 21. Elepantur Constantinus M. L. 11. C. Theodos. de Episc. et cler. describit clericos, qui addicti divino cultui ministeria religionis impendunt.*

(3) Ad rem Hieronymus *ep. 52. ad Nepot. n. 5. t. 1. col. 206. ed. Vallarsii Verone.* *Ministri Dei,* inquit, *propterea vocantur clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominus sors, id est pars Clericorum est.* Multa, et præclara de origine nominum clericorum, et laicorum habet doctissimus Mamachus *orig. et antiquit. christian. lib. 4. cap. 1. §. VI. tom. 4. pag. 15. et seq.* Vide etiam Petrum de Marca *disser. de discrim. cleric. et laicor.*

§. II. Spectant Laici ad jus civile, ejusque legibus tamquam reipublicæ civis subjiuntur; sed ad Ecclesiam quoque pertinent, quia Baptismo donati inter ejus filios cooptati sunt. Itaque in eos in rebus spiritualibus imperium exercet Ecclesia, iique gaudent bonis omnibus, quæ ex christianæ communionis vinculo proficiuntur. Quinimo merita pleccuntur poena, et bonis privantur suis; si fidem deserant baptismo susceptam, sequæ conferant ad castra infidelium; si hæretici fiant, & sequantur errores ab Ecclesia damnatos, neque moniti resipiscant, si tamquam schismatici Ecclesiae, et ejus capiti Romano Pontifici parere recusent; si ab Ecclesiae sinu fuerint ejecti, et excommunicati. In hos omnes Ecclesia suo utitur imperio, et potestate, tamquam extorres filios, et criminosos.

§. III. Qui inter Ecclesiae filios recepti non sunt, ii nullo modo ad Ecclesiam pertinent, nisi forte Baptismo petierint, et fiant quasi candidati Christianæ Religionis, uti sunt ii, quos Catechumenos appellamus (1). Hos rei Christianæ elementa docet Ecclesia, tradit symbolum, et signum crucis, instituit ad Baptismi gratiam recipiendam. De laicis nonnisi pro re nata, et pro relatione, quam ha-

bent ad res sacras, agendum nobis est.

(1) Quod signum crucis, inquit Augustinus tract. 11. in Jo. c. 3. tom. 3. part. 2. col. 376. ed. Maur. Venet. 1730., habent in fronte catechumeni, jam de domo magna sunt, sed fiant ex servis filii. Non enim nihil sunt, qui jam ad domum magnum pertinent. Interdum catechumeni christiani dicuntur, quo inulti referunt canonem 39. Concilii Eliberitani; licet Gabriel Albaspinuzus in notis ad hunc canonem pag. 175. ed. Neapol. 1770. eum longe alter explicandum putet. De catechumenis alius erit agendi locus Libro II., cum de Baptismo disputabimus.

§. IV. Omnis igitur sit tractatio de clericis, ex quibus efficitur Hierarchia (1), quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, et Ministris (2), quæque Divina Lege instituta est, ut haberet Ecclesia, qui ea præstarent, quæ sunt ordinis, sive sacri ministerii, et quæ sunt regiminis, sive jurisdictionis. Quare universa clericorum potestas vel ad ordinem, vel ad jurisdictionem pertinet, et alia est hierarchia, quæ ordinis, alia, quæ jurisdictionis, seu regiminis appellatur. Singulos nos persequemur ecclesiasticæ hierarchiæ gradus, atque omnem ordinis, et jurisdictionis protestatem explicabimus. Sed antequam de singulis dicere aggrediamur, noscenda sunt, quæ universos clericos generatim attingunt.

(1) Hierarchia apte definitur potestas à Christo suis Apostolis, eorumque legitimis successoribus tributa, ut Ecclesiam regant, et divina religionis mysteria in ea celebrent, atque distribuant. S. Dionysius Areopagita, sive potius auctor operis, quod ejus nomine circumfertur de Celesti Hierarchia c. 3. pag. 41. tom. 1. opp. ed. Antuerpiæ 1634. Est Hierarchia, inquit, *meo quidem judicio sacer ordo, et scientia, et actus, quæ ad Deiformitatem, quantum fas est, accedit, atque nititur sibi divinitus illustrationibus proportionem quandam ad Dei subvehitur imitationem.* Ac S. Maximus in initio scholiar. in celest. Dionys. Hierarc. pag. 6. Quamdoquidem, inquit, hierarchiæ nomen inscribitur huic operi

solet appellare Dionysius Hierarchas Episcopos. Sciendum est igitur, hierarchiam quidem esse principationem, ac velut curam ordinandorum sacrorum. Hierarchiam vero, qui sacris præest, eaque curat, ac moderatur. Confer, præter Petavium, et Hallerium, qui de Ecclesiastica Hierarchia peculiariter opera ediderunt, Cl. Mamachium orig., et antiq. Christian. lib. 4. part. 1. cap. 3. §. 4. tom. 4. pag. 278.

(2) Si quis dixerit, inquit Concil. Trident. sess. 23. can. 6. de sacr. ordin., in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divinam ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, et Ministris, anathema sit.

§. V. Principio soli clerici ecclesiasticam jurisdictionem habere possunt; sacrumque imperium, quo fruuntur erga illos, quos sibi jure subjectos habent. Hujus potestatis, quam spirituales jurisdictionem vocamus, plura sunt capita, de quibus suis locis disseremus, cum de jure personarum ecclesiasticarum, deque sacris Magistratibus agentes videbimus, quæ sacri imperii pars quibusdam clericis, quæ aliis sit attributa.

§. VI. Deinde certis fruuntur clerici privilegium, quorum quædam personas ipsas, et quædam res eorum attingunt. Quæ ad personas pertinent, ea vel honoris sunt, aut juris, vel personalem exemptionem, et reliqua personalia clericorum commoda respiciunt. Honoris, ac juris privilegia eo spectant, ut clerici nobiliorem occupent in templo locum, et præeant collegiis, atque corporibus laicorum, ut soli ecclesiasticas Dignitates, et Beneficia, ex iisque pensiones habere possint, et soli jus habeant utendi, fruendi redditibus rerum Ecclesiasticarum, et Beneficiorum.

§. VII. Jura exemptionis in eo sunt posita, ut neque publicis fungi muneribus (1), neque ad laicos judices venire compellantur, sed solum ecclesiastico Magistratu subesse debeant (2). Reliqua privilegia eo fere vocantur omnia, ut in jus vocati à creditoribus in id solum, quod est supra de-

centem eorum tuitionem, condemnantur (3); ut clerici filifamilias plenum habeant dominium bonorum adventitiorum (4); ut qui in clericum violentas manus iniecit statim expers ecclesiasticæ communionis, sive excommunicatus evadat (5).

(1) Vide Cod. Theodos. tot. fere tit. de Episc., et Clericis, ubi clerici immunes confirmantur ab omnibus publicis muneribus, atque ab his etiam, quæ honorifica habebantur. Eadem probatur immunitas à sordidis muneribus in tit. de extraord., sive sordid. muner., & in L. 15. cod. tit. sordida hæc munerum enumerantur. Idemque sanctum est in Capitularibus Regum Francorum lib. 7. cap. 185. apud Baluzium tom. 1. col. 711. ed. Venet. an. 1772.

(2) Cap. 1. de for. compet. et tom. caus. 11. q. 1. Vide etiam Capitularia Regum Francorum lib. 5. cap. 378. et 390., et lib. 7. cap. 347. 436. apud Baluz. tom. 1. col. 604. 606. 735. 750., & locis aliis compluribus.

(3) Cap. Odoardus de solus.

(4) Auth. Presbyteros Cod. de Epis. et Cler.

(5) Can. si quis suadente caus. 17. q. 4.

§. VIII. Ad res Clericorum pertinent realis exemptionis jura. Propterea clericorum bona, quemadmodum & bona Ecclesiarum, immunia sunt ab oneribus, atque à vectigalibus, quæ à laicis imponuntur (1). Quam recte, quamque merito hæc sibi clerici privilegia vindicent, non semel Principes declararunt, eaque probarunt suis etiam legibus, & constitutionibus (2). Æquum enim est, esse in Civitate gratiosos, uti & apud ethnicos erant, qui sacris in rebus versantur, ac præterea compensanda sunt onera, quibus in sacris explendis officiis, & ministeriis afficiuntur.

(1) Cap. 4. & 6. de immun. Eccles. cap. 1. 3. & 4. cod. tit. in 6.

(2) Quod videre est præsertim in titulo Cod. Theodos. de Episc. et Cler. et in tit. de extraord. et sordid. muner.

§. IX. Tenentur præterea Clerici peculiaribus

quibusdam legibus, cujusmodi sunt, ut in primis morum integritate, sanctitate vitæ, doctrina ceteris exemplo sint (1); ut parce, & frugaliter vivant, atque ut opes conferant ad pauperum levamen, non ad inanes sumptus; ut corporis cultu utantur, qui luxu simul careat, & sordibus, ne contemptum, aut invidiam pariant (2); ut non modo scleris puri sint, sed omnem etiam aliorum offensionem, suspicionemque declinent; ut se abstineant à sæcularibus negotiis, atque muneribus (3); à foeminis secum in una, & eadem domo retinendis, nisi arcta cognatio omnem suspicionem excludat (4), ab omni turpi lucro, & quæstuosa negotiatione (5), à choreis, comædiis, aliisque spectaculis (6), à ludis alearum (7), à venationibus (8), à sæculari militia (9), à nutrienda nimis eleganter coma (10), ab armis deferendis (11), atque à ceteris ejusdem generis, de quibus agitur in Titulo de vita, & honestate clericorum. Nam eos servare oportet diligenter leges omnes, quæ pro eorum moribus, & disciplina Ecclesiasticis canonibus latæ sunt, quæque aut in corpore Decretalium extant, aut in Bullis Summorum Pontificum, aut in decretis Concilii Tridentini, quæ dicuntur de reformatione, aut in provincialibus, diœcesanisque constitutionibus.

(1) Vide S. Jo. Chrysostom. de Sacerd. l. 5. c. 3. p. 416. et lib. 6. cap. 4. pag. 423. tom. 1. ed. Montfauconii Paris. an. 1718.

(2) Cap. 5. de vit. et honest. cler. S. Hieronymus ep. 52. ad Nepotianum. tom. 1. col. 262. ed. Vallarsii Veron. ita admonet Nepotianum: vestes nullas æque debita, ut candidas. Ornatus ut sordet pari modo fugiendi sunt; quia alterum delicatus, alterum gloriam redoler. Concilium Lateranense II. habitum Innocentio II. Pontifici can. 4. apud Labbeum col. 1500. tom. 12. habet hæc: nec in superfluitate, scissura, aut colore vestium; nec in tonsura, inuestitum, quorum forma, et exemplum esse debent, offendant aspectum.

(3) Tot. Tit. de clericis, aut monach. sacul. negot. se immitte. Tom. I.

M.

(4) *Cap. 9. de cohabit. cleric. et mulier.* Quin etiam remouendæ sunt & femine cognatæ, quæ prauos habent mores, & in quas aliqua cadit suspicio *Cap. 5. de cohabit. cleric. et mulier.* De clericis, qui secum domi mulieres retinere prohibentur, est etiam notatiōe dignus cano. 3. Concilii Nicœni *col. 43. tom. 2. collect. Labbei ed. Venet.*, ubi statuitur, nemini, qui in clero est, licere subintroductam, hoc est extraneam habere mulierem, secundum Dionysii Exigui interpretationem. Quo quidem canone fretus S. Basilius *ep. 55. p. 149. tom. 3. opp. ed. Maurin. Paris. 1730.* Pægorium Presbyterum, quamquam ipse vir esset septuaginta annos natus, eijcere jussit mulierem quam secum domi retinebat, minatusque est, si non pareret, depositionis, & excommunicationis poenam.

(5) *Can. 9. dist. 88., can. 1. c. 14. q. 4., cap. 6. ne cleric., vel monach., Clem. 1. §. aduersus de vita, & honest. cleric., Concil. Nicœnum can. 16. tom. 2. col. 39. Concil. Arelat. 1. can. 12. tom. 1. col. 1452. collect. Labbei ed. Venet., Concil. Tridentinum sess. 22. de reform. cap. 1.* Quædam tamen sunt negotiationes, quibus clerici non interduntur, & quas diligenter expendunt Theophilus Reynaudus in *discept. de Relig. Negotiat.*, Gonzalez in *cap. 6. ne cleric., vel monach. num. 6.*, aliique Decretalium interpretes in eundem titulum. Ita licet clerico labore manuum suarum, & honesto officio sibi victum comparare, præterea vendere res collectas ex propriis prædiis, & carius etiam vendere res, quæ supersunt, quasque ipsi emerunt pro se, & familia sua, modo se intra fines justî pretij contineant. Prohibentur tamen clerici etiam sub alieni nominis inuolucro cambia, uti vocant, activa contrahere, & similes quas tuosas negotiationes exercere, Benedictus XIV. *Constit. Apostolicæ 13. tom. 1. ejus Bullarii pag. 19. edit. Rom. an. 1754.* Pertinent etiam ad eandem materiam Encyclicæ Litteræ cum primum Clementis XIII. datæ die 17. Septembr. 1759. ad Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, & Episcopos, quibus statuitur, ne clerici, & sacerdotis ministri, aut procuratores laicorum sine ipsique præterea ab omni quæstuosâ negotiationis genere repelluntur, Consule Giraldum *Exposit. Jur. Pontific. par. 1. sect. 324. tom. 1. pag. 222. & par. 2. tom. 2. sect. 73. pag. 913. seqq.*

(6) *Can. 37. dist. 5. de consec. can. 19. dist. 34.* Vide S. Carolum Borromœum in *Concil. Provinciali. 1. par. 2. act. Eccles. Mediolan. part. 1. pag. 19.* decreta Concilii Burdigalensis *tit. 21., Bituricensis tit. 25. can. 6., Aquensis tit. de vit. & honest. cleric. apud Hardinum tom. 10. col. 1359. 1486. 1543.*

(7) *Can. Apostolor. 35. apud Cotelerium PP. Apostol.*

tom. 1. pag. 448. ed. Amstelædami 1724. Episcopus, Presbyter, vel Diaconus alicui, et ebricitatibus uacans vel desinat, vel deponatur, Subdiaconus, aut lector, aut cantor similia faciens vel desinat, vel sequegetur.

(8) Vide Benedictum XIV. *de Sinod. Dioces. lib. 11. cap. 10. §. 6. & seq.* ubi etiam queritur, num clerici quodlibet venationis genus exercere prohibentur. Certe duplex venatio est, altera scilicet clamorosa, seu taluosa, quæ fit cum magno tumultu, strepituque armorum, & canum ad occidendos apros, cervos, majoresque ferus; altera quieta, quæ nimirum exercetur solis laqueis, retibus, aut etiam cum armis, sed paucis adhibitis canibus, sine ullo strepitu ad capiendos volucres, minoresque belluas non feroces. Communior sententia est, tantum clamorosam venationem clericis esse vitatam, sed magis est consentanea Juri opinio illorum, qui utrumque genus venationis interdictum putant.

(9) *Canon Apostol. 74. apud Cotelerium loc. cit. pag. 453.*

(10) *Can. 23. dist. 23. cap. 4. de vit. & honest. clericor.* Hinc Concilium Agathense *can. 20. apud Labbzum Concil. tom. 5. col. 524. ed. Venet.* jubet Archidiaconum, clericos commam nutriendos, etiam si noluerint, inuitos detondere.

(11) *Cap. 2. de vit. & honest. Cleric.* Verum clericis ite faciendis ob necessariam defensionem ex consuetudine armorum gestatio permissit. Conset Giraldum *Exposit. Jur. Pontific. par. 1. sect. 311. pag. 214.*, ubi plures ea de re Summorum Pontificum Constitutiones describuntur.

§. X. Tonsi item clerici esse debent, vestemque ferre clericalem, quæ duo in illis Ecclesiæ primordiis minime servabantur (1). Clerici, æque ac laici tunicam, togamque Romanam gestabant, neque usus erat ullus tonsuræ clericalis (2); sed postea sæculo præsertim sexto laici vestimentum illud brevius à Barbaris in Italiam illatum usurpare cœperunt, clerici autem vestem illam retinere oblongiorem, propriamque Romanorum.

(1) De vestibus clericorum plerique sic statuunt, nullam initio inter clericos, interque laicos fuisse discrimen, atque hoc desineps induci cœpisse sexto præsertim sæculo, posteaquam Barbari, qui Italiam occupauerant, vestimentum illud brevius intulerunt. Nam ad sextum sæculum pertinent Gregorius Turonensis, qui in *Historia Francor. lib. 5. cap. 14. col. 214. ed.*

Ruinart. Paris. 1690. hæc scribit: Merovechus cum in custodia à Patre retineretur tonsuratus est, mutataque veste, qua clericis uti mos est, Presbyter ordinatur. Gregorius M. Dialog. lib. 4. cap. 40. col. 444. tom. 2., et homil. 4. in Evangel. lib. 1. num. 5. col. 1449. tom. 1. ed. Maurin. Paris. 1705. Concilium Agathense can. 20. apud Labbæum concil. tom. 5. col. 524. ed. Venet. Maticonsense I. can. 5. col. 659. tom. 6. Trullanum can. 27. col. 1359. tom. 7. ex quibus omnibus patet, alias ea tempestate fuisse clericorum, & alias laicorum vestes. Ego libenter do, & concedo, iisdem initio vestibus tum clericos, tum laicos usos fuisse, & facile etiam assentior iis, qui tantum post Barbarorum in Italiam adventum laicorum vestes à vestibus clericorum brevitate distingui cœpisse arbitrantur. Verum multo antea vestes ipsas clericorum, si non forma, & colore, materia certe, ac modestia distinctas fuisse. arbitror. Concilium Carthaginense IV. habitum anno 398. can. 45. loc. cit. col. 1441. to. 2., Clericos professionem suam, inquit, et in habitu et incessu probet. Hieronymus in ep. 130. ed. Demetriadem de virgin. servand. num. 5. col. 973. tom. 1. ed. Vallarsii, quæ epistola scripta est an. 414., Demetriadem ipsam laudat, quod pro gemmis, & serico, & exquisitis epulis appetierit jejuniū, laborem, atque geritatem vestium, victus continentiam, & quod omnem corporis cultum, et habitum sæcularem quasi propositi sui impedimenta projecit, ut villi tunica indueretur, et viliori pallio tegeretur. Salvianus Scriptor V. sæculi lib. 4. de gubernat. cap. 7. pag. 70. ed. Baluzii Pedeponti 1743. disertè distinguit habitum sæcularem, & lib. 4. cap. 1. pag. 282. quidam, ut arbitror, filiorum tuorum, inquit, sub religionis titulo à religione dissentiunt, & habitum magis sæculum relinquere, quam sensu. Nec mihi quis objiciat locum Coelestini Pontificis in epist. ad Episc. provinc. Viennen. & Narbonen. cap. 1. apud Cousstantium epist. Roman. Pontific. col. 1067., qui reprehendens Gallicanos Clericos, quod pallio, & cingulo uterentur, habet hæc: discernendi à plebe vel ceteris sumus doctrina, non veste, conversatione, non habitu, mentis puritate, non cultu. Nam hic locus haud certe ostendit, clericales, laicasque vestes eâ zetae aliquo modo dissimiles non fuisse, tantum conficit, fuisse contra ecclesiasticum morem pallium illud, & cingulum, quo Gallicani clerici utebantur, credentes se scripturæ fidem non per spiritum, sed per litteram completuros; itemque conficit clericos, quod nemo non intelligit, doctrina præsertim, ac pietate à laicis distinctos esse oportere. Satis igitur, ut mihi quidem videtur, competum, exploratumque est, non solum sexto, sed etiam quinto, quartoque sæculo aliquod fuisse discrimen in-

ter vestes, quibus laici, quibusque clerici utebantur.

(2) Caput Clericorum desuper in modum spheræ radii jubet Anicetus apud Gratianum can. 21. dist. 23., sed hic canon pertinet ad falsas decretales Isidori Mercatoris. Credibile autem non est, clericos ea tempestate, qua se ethnicis ignotos esse cupiebant, sese illis tam perspicua nota patefacere voluisse, & nullus antiquus scriptor tonsuræ meminit, imo eam disertissime excludunt Optatus Milevitan. de schismat. Donatist. advers. Parmenian. lib. 2. cap. 23. pag. 46. ed. Antuerpiæ 1702., & Hieronymus in Ezech. lib. 13. cap. 44. t. 5. col. 547. cit. ed. Vallarsii.

§. XI. Per idem forte tempus clericalis tonsura cœpit adhiberi. Triplex in ecclesiasticis monumentis occurrit tonsuræ genus, Pœnitentium, Monachorum, & Clericorum. Pœnitentium tonsura omnium antiquissima, eam sequuta est Monachorum, qui Pœnitentes imitari videbantur, postremo tonsura Clericorum (1); sed hæc longè distat à reliquis, eaque nunc accipiendis ordinibus tam pueri, quam adulti initiantur, non solum tonsis, & circumcæsis capillis ad instar coronæ, sed etiam raso summo capitis vertice, ut à laicis discernantur (2). Est hæc tonsura illa clericalis, quæ hodie sumitur, antequam ordines suscipiantur, cujusque ritus describuntur in Pontificali Romano (3).

(1) Pœnitentes primum crines tondere cœperunt, ut populo respectui essent, quem usum arripuerunt deinceps etiam Monachi, qui pœnitentium vitam imitabantur. Denique etiam Clerici, qui monasticæ vitæ perfectionem imitari cupiebant, tonsuram adhibere cœperunt; antea tantum brevioris capilli modestiam servare, non item caput radere jobebantur. Vide Thomassinum Vet., & Nov. Eccl. disc. par. 1. lib. 2. cap. 37., & seq. Quare cum antiquioribus ecclesiasticis monumentis clerici brevioribus, tonsisque capillis uti videntur, id non ita est intelligendum, quasi summum verticem radere jobebantur. Nam hoc postremum serius inducitur est; verum illa capillorum brevitate semper clerici modestiæ causa usi sunt. Clericus inquit Concilium Carthaginense IV. can. 44. apud Labbæum Concil. tom. 2. col. 1441. ed. Venet., nec comam nutriat, nec barbam. Recte Hierony-

mus in illud Ezechielis: *caput suum non radent, neque comam nutriant, sed tonsentes attondebunt capita sua*, inquit lib. 13. in Ezechiel, l. 5. col. 547. et. ed. Vallarsii, *Perspicue demonstratur nec rasis capitibus, sicut Sacerdotes, cultoresque Isidis, atque Serapidis, non esse debere, nec rursus comam dimittere, quod proprie luxuriosum est, barbarorumque, & militantium, sed ut honestus habitus Sacerdotum facte demonstretur; nec calvitium novacula esse faciendum, nec ita ad gressum tendendum caput, ut rasorum similes esse videamur, sed in tantum capillos demittendos, ut aperta sit cutis*. Ergo Hieronymi etate clerici non radebant caput, sed tantum brevioribus capillis utebantur. Hieronymo antiquior Opratus Millevitanus lib. 2. *contr. Parmen.* pag. 54. *ed. Parisien.* anni 1676. Donatistas reprehendit, quod catholicis Sacerdotibus per vim capita rasisent: *docete*, inquit, *ubi vobis mandatum sit radere capita Sacerdotibus, cum è contrario sint exempla proposita, fieri non debere*. Ex quibus intelligitur, olim clericos non rasum habuisse caput, quale nunc habent; sed tamen tonsos, ac breves gerebant crines, atque ita omnes amputata cassaria inter clericos referebantur. Martinus Bracarenis cap. 66. apud Labbæum, *colleç. conc.* tom. 6. col. 395. *ed. Venet.* *Non oportet*, inquit, *clericos comam nutrire, & sic ministrare, sed attonso capite, patenibus auribus, & secundum Aarom talarem vestem induere*. Gregorius Turonensis tom. 1. *Hist. Francor. Scriptor. Andr. Du-Cherne Paris.* 1636. pag. 302. tom. 11. *Scriptor. Rer. Gallie. Mart. Bouquet Paris.* 1739. pag. 197. & sibi, inquit, *propria manu capillos incidens clericus factus est*. Marcellus in *præcept.* formul. lib. 1. num. 19. apud Balzium *Capit. Reg. Franc.* tom. 2. col. 263. *edit. Venet.* 1737. *Veniens ille*, inquit, *ad nostram presentiam petiit serenitati nostræ ut ei licentiam tribuere deberemus, qualiter comam capitis sui ad onus clericatus deponere deberet*. Quare clericorum tonsura olim consistebat in tonsis, brevibusque capillis, eaque est tonsura, quæ sæpe corona dicitur, cum ad instar coronæ tonsi essent crines, & clerici *coronati* vocantur in L. 38. *Cod. Theod. de Episc. & Cleric.*, quemadmodum legem ipsam explicat Gothofredus lib. 16. tit. 2. *Cod. Theodos.* pag. 85. tom. 6. part. 1. *ed. Lipsiæ ann.* 1743. *Hinc coronam pro clero, & clericali reverentia accipiunt Hieronymus ep.* 122. col. 1060. tom. 1. *ed. Vallarsii*, Augustinus *ep.* 33. tom. 5. col. 63. tom. 2. *ed. Maurin.* Venet. ann. 1720. Sidonius lib. 6. ep. 3. pag. 160. *ed. Sir-mondi Par.* 1652. Emodius lib. 4. ep. 22. & 29. *ad Symmach.* in *Biblioth. P.P.* tom. 9. *ed. Lugdun.* pag. 238. & 339. Mos radendi clericos à Monachis fortasse ortum habuit, ut

putat Hallerus *de sacr. clef. & ordinat. par.* 3. *sect.* 8. *cap.* 9. n. 6. tom. 3. pag. 518. *edit. Romæ* 1740.

(2) Joannes Mornus *de ordinat. par.* 3. *exerc.* 15. *cap.* 3. putat, nullos olim fuisse clericos, qui sola tonsura distinguebantur, eamque nonnisi cum ordine Lectoratus, aut Ostiariatus conferri solitam, neque ante septimum sæculum inductum morem, ut ea separatim tribueretur. Sed Morino adversatur Joannes Mabillonius *Acta SS. Ordin. S. Bened.* in *præfat.* ad *sæcul.* 3. *Benedict.* tom. 3. par. 1. §. 1. num. 19. pag. VI. *ed. Vener.* 1734. qui citius, quam ille putat, tonsuram separatim ab ordinibus conferri cepisse arbitratur. Sane quæ supra descripsimus, præsertim ex Gregorio Turonensi, qui sexto sæculo vita functus est, evidenter ostendunt, ea etate per solam tonsuram clericos fuisse factos, neque iis simul cum tonsura ordinem aliquem attributum. Accedit testimonium Pauli Emeritensis Diaconi qui lib. 1. *de Patrib. Emerit.* cap. 5. pag. 22. *ed. Austerp.* 1638. scribit, Paulum Allarum Emeritensem Episcopum sexto sæculo Fidelem puerum sororis suæ filium primum *tonderi* præcepisse, deinde *per singulos gradus* cum perduxisset, ac denique Diaconum ordinasse. Sed hæc, & alia, quæ Mabillonius collegit, monumenta ostendunt, in Ecclesiis quibusdam, non tamen ubique, citius tonsuram ad ordinibus tempore sejunctam: ex quo intelligitur, non uno & eodem tempore à cunctis Ecclesiis eandem disciplinam receptam fuisse. Confer Hallierum, & Mabillonium *loc. cit.*, ubi plura de tonsura habes. Vide etiam Christianum Lupum in *scholiis ad can.* 14. *Concil. Occumenic.* 7. tom. 3. *opp.* pag. 199. *ed. Venet.* an. 1724. & Thomassium *vet. & nov. Eccles. discipl.* par. 1. lib. 2. *cap.* 37. & 849.

(3) *Par.* 1. tit. *de cler. facien.* pag. 90. *ed. Catalani Romæ* 1738.

§. XII. Clericalis tonsura nullam tonso tribuit potestatem ad sacrificium spectantem, neque ultum confert ministerii genus; sed tamen eum lata significatione clericum facit, hoc est ita in ordinem refert clericorum, ut inter illos tonsus locum habeat in sacris conventibus, & linæatus divinis officii intersit. Quo fit, ut privilegia, jura, immunitates clericorum tonsos etiam attingant, si vestes deferant clericales (1), eaque servant, quæ de vita, & honestate clericorum sancita sunt. Hæc ad

